

**РЕЗУЛЬТАТИ ВІДБОРУ СОБАК ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЛУЖБОВОГО ВИКОРИСТАННЯ
В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

Павленко Юлія Миколаївна

кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна
ORCID: 0000-0002-4128-122X
jasjulia@ukr.net

Бартенєва Людмила Сергіївна

старший викладач
Територіально відокремлене відділення
«Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби»,
м. Хмельницький, Україна
ORCID: 0000-0003-2579-9384
barte91@ukr.net

Матвійчук Валентин Петрович

кандидат педагогічних наук, доцент
Територіально відокремлене відділення
«Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби»,
м. Хмельницький, Україна
ORCID: 0000-0002-5890-8383
mvp020173@ukr.net

Виноград Олександр Васильович

кандидат педагогічних наук, доцент
Територіально відокремлене відділення
«Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби»,
м. Хмельницький, Україна
ORCID: 0000-0002-1520-9881
alex_vynograd@ukr.net

Доменюк Андрій Миколайович

старший викладач
Територіально відокремлене відділення
«Хмельницька філія Академії Державної пенітенціарної служби»,
м. Хмельницький, Україна
ORCID: 0000-0002-1569-3108
and.domenyuk@gmail.com

У дослідженнях враховували результати випробувань поголів'я службових собак порід німецька та бельгійська вівчарка установа виконання покарань України. Тварини трьох дослідних груп були оцінені за породним, віковим складом, ознаками прив'язаності до дресировальника, у межах груп, порід та залежно від віку. Серед службових навичок собак вивчались наявність нюхово-пошукової реакції, здатність до апортування, захисна реакція тварин, реагування на сильні звукові подразники. За результатами випробувань проводився комплексний аналіз перевірки робочих якостей собак, згідно якого тварини отримують рекомендації для подальшого навчання.

У результаті досліджень встановлено, що в усіх трьох піддослідних групах за породним складом мала перевагу порода – німецька вівчарка. В усіх піддослідних групах тварини були віком від одного до трьох років. За таким показником як прив'язаність собаки до дресировальника тварини різних груп та порід мали певні відмінності. Тварини перших двох груп 100% були прив'язані до дресировальника, а в третій групі 13 % собак навпаки не були прив'язані до дресировальника. Стосовно породного складу встановлено, що 100% собак породи бельгійська вівчарка були прив'язані до свого дресировальника. Дві собаки, або 6% породи німецька вівчарка не були прив'язані до дресировальника. За ознакою нюхово-пошукова реакція всі тварини породи німецька вівчарка задовольнили вимоги. За ознакою апортування тварини першої групи отримали позитивну оцінку. Собаки двох інших груп мали у своєму складі тварин, які отримали негативну оцінку за апортування. Встановлено, що у першій групі серед тварин породи німецька вівчарка дві тварини були пасивні, а інші активно-оборонні. Собаки породи бельгійська вівчарка всі були активно-оборонними. Тварин усіх груп мали позитивну оцінку згідно перевірки на сильні звукові

подразники. У цілому при проведенні комплексної оцінки встановлено, що поголів'я собак обох досліджуваних порід відповідає вимогам, встановленим для службових тварин.

Ключові слова: службова кінологія, охоронний собака, робочі якості.

DOI <https://doi.org/10.32782/bsnau.lvst.2023.2.3>

Кінологічна служба слідчих ізоляторів, установ виконання покарань та таборів тримання військовополонених має на меті використання спеціально підготовлених собак як один із дієвих заходів посилення охорони установ певного виду, розшуку або затримання злочинців; обшуку транспортних засобів та визначених ділянок місцевості з метою виявлення людей та наркотичних засобів. Проблема професійної готовності кінологічної пари до виконання поставлених перед нею завдань, викликаних сучасними умовами функціонування установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, є однією з пріоритетних у справі забезпечення безпеки місць позбавлення волі, встановленого режиму відбування кримінальних покарань засудженими. Робота кінологічної пари залежить від вмінь і досвіду кінолога, організації його ефективної взаємодії зі службовою собакою. У той же час при відборі собак для службової підготовки необхідно враховувати цілий ряд факторів, які характеризують робочі якості тварин, за якими можна прогнозувати наявність або ступінь розвитку необхідних навичок під час майбутнього навчання (Selyukov V. S., 2020; Fedoruk O. O. et al., 2017; L. S. Barteneva, 2016; Kovalenko V. M. et al., 2016).

Законодавство України строго регламентує діяльність працівників кінологічних підрозділів ДКВС кінологічної служби щодо методів та напрямів використання службових собак (Selyukov V. S., 2020). Як стверджують дослідники (L. S. Barteneva, 2016), серед правозахисників часто виникають суперечки, в яких випадках проти ув'язненого можливо використовувати службових собак. Проте дослідивши законодавство України, можна зробити висновок, що їх застосування строго регламентується і дозволено, коли всі інші засоби не забезпечують правопорядок. При цьому собак можна використовувати для припинення фізичних дій засудженого відносно працівників установи. Також їх застосування дозволено при проведенні обшуків, відповідно до затверджених правил розпорядку установи. При огляді громадян які знаходяться на території, включаючи персонал також дозволяється використовувати службових собак. Але при цьому головною умовою залишається безпека людини. Не дозволяється безконтрольний напад тварин на засуджених (Fedoruk O. O. et al., 2017).

Відбір за робочими якостями є найважливішим елементом в розведенні службових собак. Удосконалення робочих якостей службових собак повинно починатися в першу чергу зі зміцнення нервової системи. Індикатором пристосовуваності собаки до певних нових, складних вимог при дресуванні може служити швидкість її реакції на зовнішні подразники. При правильному і цілеспрямованому доборі племінних собак службового напрямку, при постійному виявленні і закріпленні у нащадків кращих робочих якостей в кінцевому підсумку можна отримати службових собак зі стабільною безвідмовною працездатністю, здатних витримувати тривалі фізичні та емоційні

навантаження і показувати хороші результати в запобіганні і розкритті злочинів (Kovalenko V. M. et al., 2016).

Матеріали та методи досліджень. Дослідження проводились на поголів'ї собак службових порід, зареєстрованих в Хмельницькому центрі підвищення кваліфікації персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України.

При проведенні досліджень вивчалися матеріали обліку Хмельницького центру підвищення кваліфікації персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України. В дослідженнях приймали участь собаки з: ДУ "Кропивницька виправна колонія (№ 6)", ДУ "Арбузинська виправна колонія (№ 83)", ДУ "Голопристанська виправна колонія (№ 7)", ДУ "Дар'ївська виправна колонія (№ 10)", ДУ "Житомирська установа виконання покарань (№ 8)", ДУ "Ізмаїльський слідчий ізолятор", ДУ "Казанківська виправна колонія (№ 93)", ДУ "Кропивницький слідчий ізолятор", ДУ "Райківська виправна колонія (№ 73)", ДУ "Солонянська виправна колонія (№ 21)", ДУ "Чернігівський слідчий ізолятор", ДУ "Снігурівська виправна колонія (№ 5)".

Методика відбору собак для навчання з метою подальшого їхнього використання у якості службового поголів'я в установах виконання покарань включає в себе оцінку за такими параметрами:

1. Оцінка вікового та породного складу.
2. Привязаність собаки до дресувальника у межах груп, порід та залежно від віку.
3. Наявність та вираженість нюхово-пошукової реакції.
4. Оцінка апортувальних якостей тварин.
5. Оцінка захисної реакції тварин.
6. Реагування собаки на сильні звукові подразники.

За результатами випробувань проводився комплексний аналіз перевірки робочих якостей собак, згідно якого тварини отримують рекомендації для подальшого навчання.

Математична обробка статистичного матеріалу проводилась за допомогою ЕОМ з використанням програмного забезпечення фірми "Microsoft" (операційна система "Windows-10", електронні таблиці "Excel").

Результати досліджень. В усіх трьох піддослідних групах за породним складом мала перевагу порода – німецька вівчарка (рис. 1).

Найбільша різниця за поголів'ям у межах порід була у третій групі, де німецькі вівчарки переважали за кількістю бельгійських у 6 разів.

В усіх піддослідних групах тварини були віком від одного до трьох років (рис. 2). Лише в третій групі була одна тварина віком 4 роки.

За таким показником як прив'язаність собаки до дресувальника у тварин різних груп та порід мають певні відмінності. Тварини перших двох груп 100% були прив'язані до дресувальника, а в третій групі 13 % собак навпаки не були прив'язані до дресувальника (рис. 3).

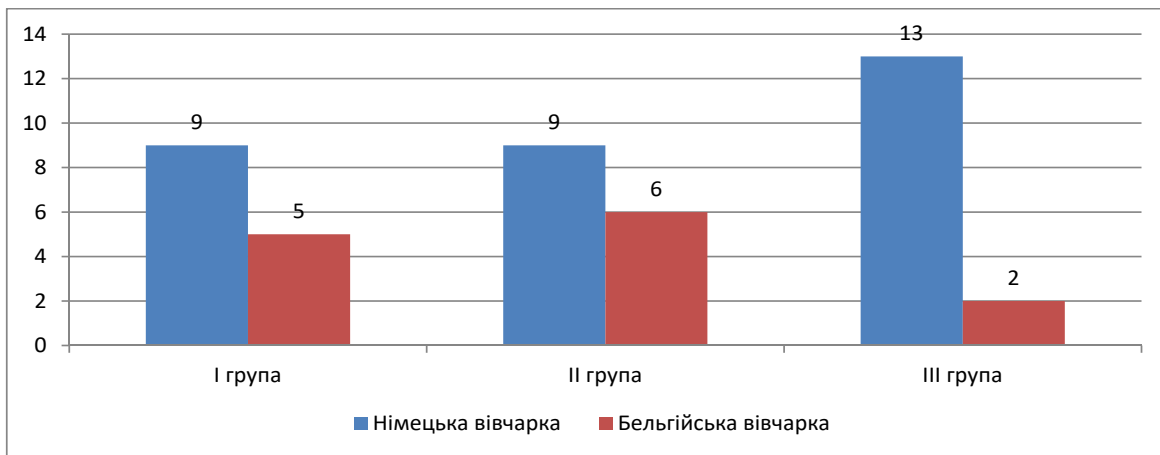

Рис. 1. Породний склад піддослідних груп

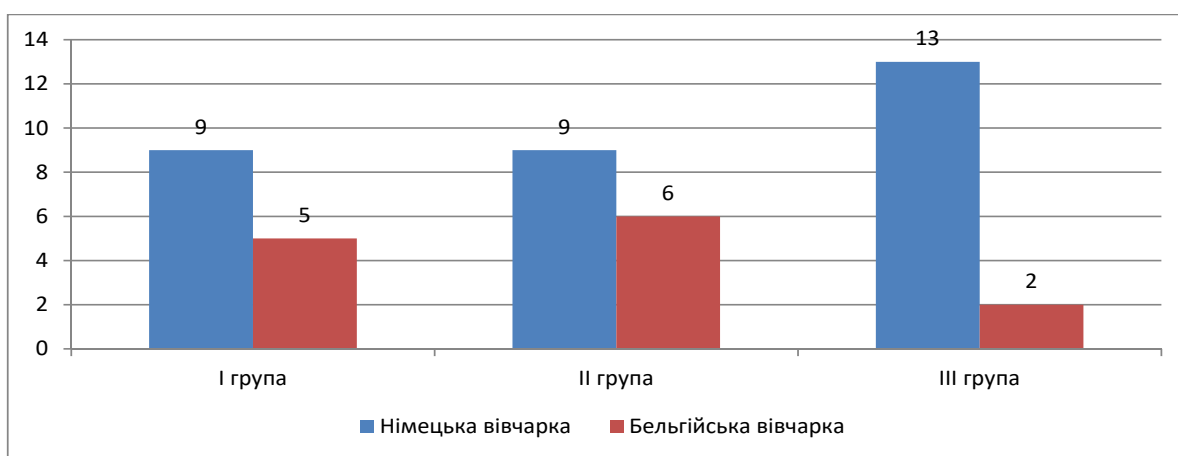

Рис. 2. Віковий склад собак піддослідних груп, голів

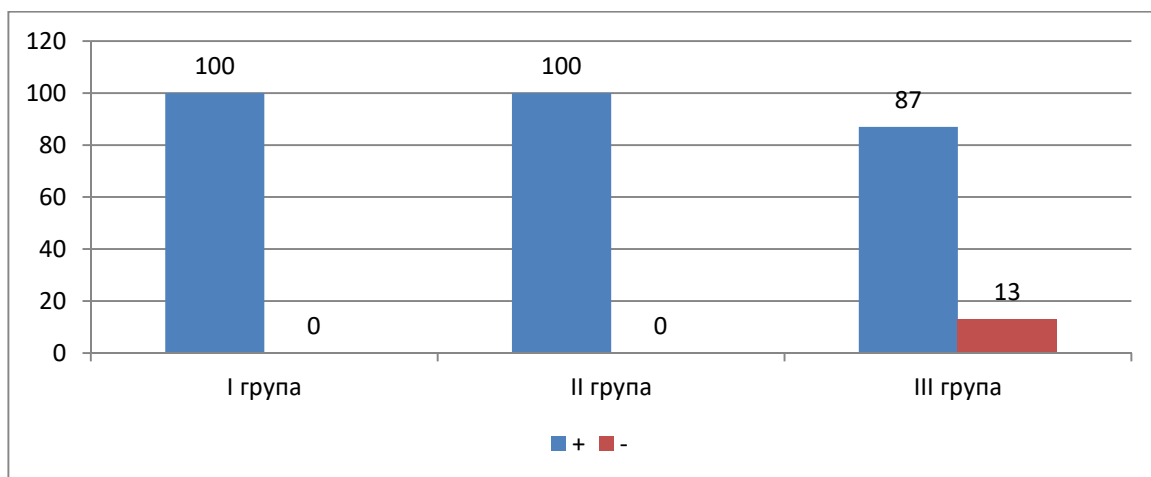

Рис. 3. Прив'язаність собаки до дресирувальника у різних групах, %

Стосовно породного складу необхідно відмітити, що 100% собак породи бельгійська вівчарка були прив'язані до свого дресирувальника. Дві собаки, або 6% породи німецька вівчарка не були прив'язані до дресирувальника (рис. 4).

За віком тварини першого та другого року мали у своєму складі особин, що не були прив'язані до дресирувальника.

Отже ми можемо відмітити, що за даною ознакою кращими були більш старші за віком бельгійські вівчарки (рис. 5).

Іншим показником при відборі собак була нюхово-пошукова реакція. За даною ознакою всі тварини породи німецька вівчарка задовільнили вимоги. Одна собака породи бельгійська вівчарка віком 2 роки другої групи не задовільнила вимоги (табл. 1).

Більша мінливість була у ознаки апортування. У тварин першої групи всі собаки отримали позитивну оцінку (табл. 2). Навпаки собаки двох інших груп мали у своєму складі тварин, які отримали негативну оцінку за апортування. У другій групі це була одна німецька вівчарка

2 річного віку та по одній бельгійській вівчарці двох та трьохрічного віку. У третій групі дві німецькі вівчарки віком 2 роки отримали негативну оцінку.

Наступна ознака за якою оцінювали службових собак – захисна реакція. У першій групі серед тварин породи німецька вівчарка дві тварини були пасивні, а інші активно-оборонні. Собаки бельгійської вівчарки всі були активно-оборонні. У другій групі по одній собаці кожної породи були пасивні. У третій групі в обох породах зустрічалися злобні тварини, а серед тварин породи німецька вівчарка була найбільша кількість пасивних тварин. Серед собак породи бельгійська вівчарка пасивних тварин не виявлено (табл. 3). Важливою характеристикою при оцінці собак є перевірка на сильні звукові подразники. У тварин усіх груп всі собаки мали позитивну оцінку (табл. 4). Відповідно всі собаки за цією ознакою були визнані придатними.

У результаті проведеної перевірки робочих якостей собак, нами було встановлено, що собаки породи німецька та бельгійська вівчарка всіх підслідних груп відповідають вимогам до службових собак (табл. 5).

Рис. 4. Прив'язаність собак різних порід до дресирувальника, %

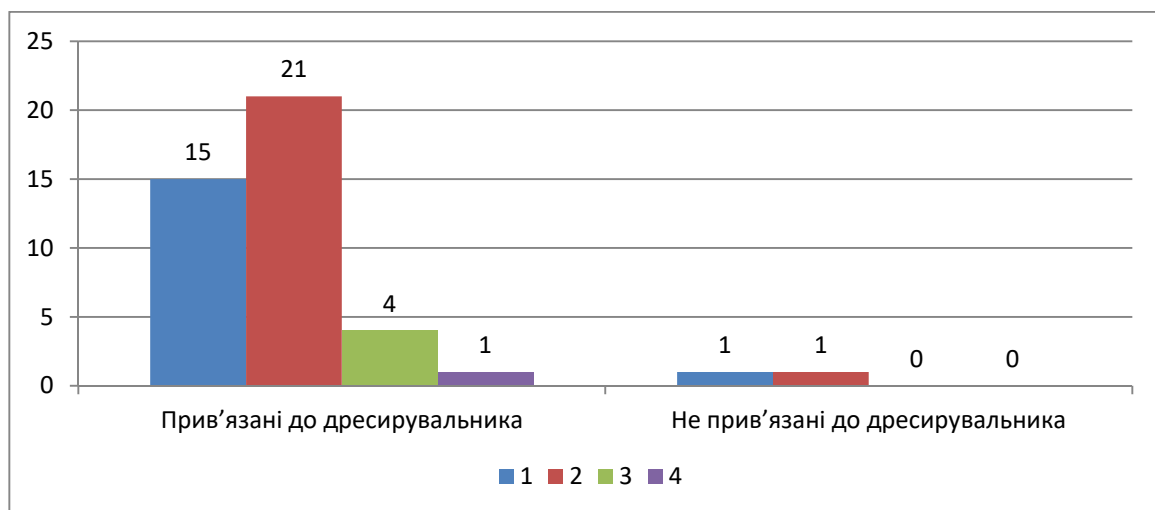

Рис. 5. Прив'язаність собаки до дресирувальника залежно від віку

Кількість тварин з позитивною оцінкою ознаки – нюхово-пошукова реакція

Породи	Групи											
	перша				друга				третя			
	вік, років				вік, років				вік, років			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Німецька вівчарка	1	6	1	-	3	4	1	-	3	7	2	-
Бельгійська вівчарка	1	4	-	-	2	2	1	-	2	-	-	-

Таблиця 2

Результати оцінки собак за апортуванням

Породи	Значення	Групи											
		перша				друга				третя			
		вік, років				вік, років				вік, років			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Німецька вівчарка	Позитивна	2	6	1	-	3	4	1	-	7	2	1	1
	Негативна	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-
Бельгійська вівчарка	Позитивна	1	4	-	-	2	2	-	-	2	-	-	-
	Негативна	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-

Таблиця 3

Результати оцінки тварин за захисною реакцією, голів

Породи	Значення	Групи											
		перша				друга				третя			
		вік, років				вік, років				вік, років			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Німецька вівчарка	Активно-оборонна	2	5	-	-	3	4	1	-	3	1/1*	1	1
	Пасивна	-	1	1	-	-	1	-	-	4	2	-	-
Бельгійська вівчарка	Активно-оборонна	1	4	-	-	1	3	1	-	1/1*	-	-	-
	Пасивна	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-

* – злобна

Таблиця 4

Результати перевірки собак на сильні звукові подразники

Породи	Значення	Групи											
		перша				друга				третя			
		вік, років				вік, років				вік, років			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Німецька вівчарка	Позитивна	2	6	1	-	3	5	1	-	7	4	1	1
	Негативна	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Бельгійська вівчарка	Позитивна	1	4	-	-	2	3	1	-	2	-	-	-
	Негативна	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця 5

Результати перевірки робочих якостей службових собак, голів

Група	Порода*	Прив'язаність собаки до дресирувальника		Нюхово-пошукова реакція		Апортування		Захисна реакція		Перевірка на сильні звукові подразники		Результати перевірки	
		позитивна	негативна	позитивна	негативна	позитивна	негативна	активно-оборонна	пасивна	позитивна	негативна	відповідає	не відповідає
I	НВ	9	-	8	1	9	-	7	2	9	-	9	-
	БВ	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-
II	НВ	9	-	8	1	8	1	8	1	9	-	9	-
	БВ	6	-	5	1	4	2	5	1	6	-	6	-
III	НВ	11	2	8	5	11	2	7	6	13	-	13	-
	БВ	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-

* НВ – німецька вівчарка, БВ – бельгійська вівчарка

Висновки. Стосовно породного складу встановлено, що в усіх трьох піддослідних групах мали перевагу німецькі вівчарки. У результаті досліджень встановлено, що за таким показником як прив'язаність собаки до дресирувальника, тварини різних груп та порід мають певні відмінності. Тварини перших двох груп 100% були прив'язані до дресирувальника, а в третій групі 13 % собак навпаки не були прив'язані до дресирувальника. Стосовно породного складу встановлено, що 100% собак породи бельгійська вівчарка були прив'язані до свого дресирувальника. Дві собаки, або 6% породи німецька вівчарка не були прив'язані до дресирувальника. За ознакою нюхово-пошукова реак-

ція всі тварини породи німецька вівчарка задовольнили вимоги. За ознакою апортування тварини першої групи отримали позитивну оцінку. Собаки двох інших груп мали у своєму складі тварин які отримали негативну оцінку за апортування. У першій групі серед тварин породи німецька вівчарка дві тварини були пасивні, а інші активно-оборонні. Собаки породи бельгійська вівчарка всі були активно-оборонними. Тварин усіх груп мали позитивну оцінку згідно перевірки на сильні звукові подразники. У цілому при проведенні комплексної оцінки встановлено, що поголів'я собак обох досліджуваних порід відповідає вимогам, встановлених для службових тварин.

Бібліографічні посилання:

1. Barteneva, L. S. (2016). Teoriya ta praktika dresiruvannya sluzhbovoh sobak: navchal'no-metodichnij posibnik (kurs lekciij). [Theory and practice of training service dogs: educational and methodological manual (course of lectures)]. Hmel'nic'kij: Hmel'nic'ke uchilishche pidvishchennya kvalifikacii ta perezgotovki personalu DKVS Ukraïni. 175 s (in Ukrainian).
2. Kovalenko, V. M., Ruban, E. V. (2019). Vidbir sluzhbovoh sobak za tipami vishchoi nervovoï diyal'nosti. [Selection of service dogs by types of higher nervous activity]. Harklv. *Naukovo-tekhnichnij byuleten' Institutu tvarinnictva NAAN*. № 122. S. 102–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ntb_2019_122_12 (Accessed: 12.07.2020) (in Ukrainian).
3. Selyukov, V. S. (2020). Meta kinologichnogo zabezpechennya pravoohoronnoï diyal'nosti v Ukraïni. [The purpose of canine support for law enforcement activities in Ukraine]. *YUridichnij naukovij elektronij zhurnal*. № 2. S. 268–271 (in Ukrainian).
4. Selyukov, V. S. (2020). Perspektivi vdoskonalennya pravovogo reguluvannya u sferi kinologichnoï diyal'nosti v Ukraïni. [Prospects for improving legal regulation in the field of canine activity in Ukraine]. *Kiev. Pidpriemnictvo, gospodarstvo i pravo*. 2020. Vip. 11. S. 153–158 (in Ukrainian).
5. Selyukov, V. S. (2020). Viktoristannya sluzhbovoh sobak kriminal'no-vikonavchoyu sluzhboyu Ukraïni [The use of service dogs by the criminal enforcement service of Ukraine]. *Kiev. Naukovij visnik publichnogo ta privatnogo prava*. Vip. 6, tom 2, S. 263–269 (in Ukrainian).
6. Fedoruk, O. O., Yakovec, I. S., Bondarenko, A. B. (2017). Penitenciarna sistema ta prava lyudini: pravovij posibnik [The penitentiary system and human rights: a legal guide]. *Kiev : Asociaciya UMD-PL*. 256 s (in Ukrainian).

Pavlenko Yu. M., PhD of Agricultural Sciences, Associate Professor, Sumy National Agrarian University

Barteneva L. S., Senior Lecturer, Territorially Separate Department "Khmelnysk Branch of the Academy of the State Penitentiary Service"

Matviychuk V. P., PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Territorially Separate Branch "Khmelnyskyi Branch of the Academy of the State Penitentiary Service"

Vynohrad O. V., PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Territorially Separate Department "Khmelnysk Branch of the Academy of the State Penitentiary Service"

Domenyuk A. M., Senior Lecturer, Territorially separated department "Khmelnysk branch of the Academy of the State Penitentiary Service"

Results of the selection of dogs for the preparation for official use in the institutions of the State Criminal Executive Service of Ukraine

The research took into account the results of tests of a population of service dogs of the German and Belgian shepherd breeds of the penitentiary service of Ukraine. The animals of the three experimental groups were evaluated by breed, age composition, signs of attachment to the trainer, within groups, by breed, and depending on age. Among the service skills of dogs, the presence of an olfactory and searching reaction, the ability to retrieve, the protective reaction of animals, and the response to strong sound stimuli were studied. Based on the results of the tests, a comprehensive analysis was conducted to check the working qualities of the dogs, according to which the animals receive recommendations for further training.

As a result of the research, it was established that in all three experimental groups, the German shepherd was dominant in terms of breed composition. In all experimental groups, the animals were aged from one to three years. According to such an indicator as the dog's attachment to the trainer, animals of different groups and breeds had certain differences. The animals of the first two groups were 100% attached to the trainer, and in the third group, 13% of the dogs, on the contrary, were not attached to the trainer. Regarding the breed composition, it was established that 100% of the Belgian Shepherd dogs were attached to their trainer. Two dogs, or 6% of the German Shepherd breed, were not attached to the trainer. According to the sign of olfactory and searching reaction, all animals of the German Shepherd breed met the requirements. The animals of the first group received a positive evaluation based on the sign of retrieval. The dogs of the other two groups included animals that received a negative evaluation for fetching. It was established that in the first group, among animals of the German shepherd breed, two animals were passive, and the others were actively defensive. Dogs of the Belgian shepherd breed were all actively defensive. Animals of all groups had a positive evaluation according to the test for strong the irritants. In general, during the complex assessment, it was established that the population of dogs of both researched breeds meets the requirements established for service animals.

Key words: service cynology, guard dog, working qualities.